

پداگوژی

| هر آنچه يك معلم بايد بداند |

سیده نیوشا عزیزی فر

سرشناسه	:	عزیزی فر، سیده نیوشا، ۱۳۷۰ -
عنوان و نام پدیدآور	:	پداگوژی (هرآنچه یک معلم باید بداند) / سیده نیوشا عزیزی فر.
مشخصات نشر	:	اصفهان: علم گستران، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	۱۰۹ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۹۹۸۷۷-۶-۶
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۱۰۹.
موضوع	:	تدریس
موضوع	:	Teaching
موضوع	:	معلمان -- اثر بخشی
موضوع	:	Teacher effectiveness
موضوع	:	تدریس اثر بخش
موضوع	:	Effective teaching
موضوع	:	آموزش و پرورش
موضوع	:	Education
رده بندی کنگره	:	۵/۳
رده بندی دیویی	:	۳۷۱/۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۰۰۰۵۴

پداگوژی (هرآنچه یک معلم باید بداند)

مؤلف: سیده نیوشا عزیزی فر

ناشر: علم گستران

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

صفحه آرای و طرح جلد: سیده نیوشا عزیزی فر

قیمت: ۴۰۰۰۰۰ ریال

ISBN:978-622-99877-6-6

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۸۷۷-۶-۶

تلفن: ۰۹۱۳۱۰۹۷۵۸۷

انتشارات علم گستران: اصفهان، خیابان سروش، کوچه مهدیه، پلاک ۶۷

کلیه حقوق این اثر متعلق به مؤلف بوده و چاپ و تکثیر، نسخه برداری و انتشار تمام یا بخشی از آن در قالب کتاب، جزوه، لوح فشرده یا سایت های اینترنتی ممنوع بوده و پیگرد قانونی دارد.

پیشگفتار ۱۵

فصل اول: بررسی مفاهیم پایه آموزش ۱۹

مفهوم آموزش و پرورش ۲۰

تاریخ آموزش و پرورش ۲۲

آموزش در جوامع ابتدایی ۲۳

آموزش در قدیمی ترین تمدن ها ۲۴

آموزش در ایران باستان ۲۴

آموزش در بنیای اسلام ۲۶

آموزش مدرن در ایران ۲۷

مفهوم آموزش ۲۹

مفهوم پرورش ۳۱

مفهوم بار آوردن ۳۲

مفهوم تربیت ۳۲

مفهوم یادگیری ۳۳

مفهوم تدریس ۳۴

ویژگی های تدریس ۳۵

کارکردهای تدریس ۳۶

کارکرد های درونی تدریس ۳۶

کارکردهای بیرونی تدریس ۳۸

مفهوم معلم ۳۸

مفهوم دانش آموز ۳۹

مفهوم پداگوگ ۳۹

مفهوم پداگوژی ۳۹

مفهوم آندراگوژی ۴۰

تفاوت های آموزش کودکان و آموزش بزرگسالان ۴۰

فصل دوم : تحلیل نیاز ها و هدف های آموزشی ۴۳

مفهوم انگیز ۴۴

نظریه سلسله مراتب نیازها ۴۴

نیازهای آموزشی ۴۶

تشخیص نیازهای آموزشی ۴۷

هدف های آموزشی ۴۸

برنامه ریزی آموزشی ۴۹

مفهوم برنامه ۴۹

اصول هدف های آموزشی ۵۰

طبقه بندی هدف های آموزشی ۵۰

حیطه شناختی ۵۱

۱- دانش ۵۱

۲- درک و فهم ۵۲

۳- کاربرد ۵۲

۴- تجزیه و تحلیل ۵۲

۵- ترکیب ۵۳

۶- قضاوت و ارزشیابی ۵۳

حیطه عاطفی ۵۴

۱- دریافت و توجه کردن ۵۴

- ۲- پاسخ دادن ۵۵
- ۳- ارزشگذاری ۵۵
- ۴- سازماندهی ارزش ها ۵۵
- ۵- درونی شدن ارزش ها ۵۵
- حیطه روانی - حرکتی ۵۶
- ۱- مشاهده و تقلید ۵۷
- ۲- اجرای عمل مستقل ۵۷
- ۳- سرعت و دقت در عمل ۵۷
- ۴- هماهنگی حرکات ۵۷
- ۵- عادی شدن عمل ۵۸
- طبقه بندی آمادگی ۵۸
- آمادگی شناختی ۵۹
- آمادگی جسمی ۵۹
- آمادگی عاطفی ۵۹
- تحلیل آموزشی ۵۹
- هدف های کلی (هدف های نهایی) ۶۰
- هدف های جزئی (هدف های مرحله ای) ۶۰
- هدف های رفتاری (هدف های اجرایی) ۶۰
- استاندارد آموزشی ۶۱

فصل سوم: تدوین طرح درس ۶۳

- طرح درس ۶۴
- انواع طرح درس ۶۴

مراحل تنظيم طرح درس روزانه ۶۴

محورهای اساسی طرح درس ۶۸

۱- چهارچوب شرایط ۶۸

شرایط زمان ۶۸

شرایط مکان ۶۹

شرایط فراگیران ۶۹

۲- روش های آموزشی ۶۹

۳- محتوای آموزشی ۶۹

۴- روش های ارزشیابی ۶۹

۵- وسایل آموزشی ۶۹

مزایا و ضرورت های طرح درس ۷۰

فصل چهارم: بررسی روش ها و فنون تدریس و آموزش ۷۳

روش تدریس ۷۴

روش های مختلف تدریس ۷۴

۱- روش تدریس مبتنی بر انتقال مستقیم (معلم مدار) ۷۴

روش حفظ و تکرار ۷۵

محاسن روش حفظ و تکرار ۷۵

محدودیت های روش حفظ و تکرار ۷۶

روش سخنرانی ۷۶

محاسن روش سخنرانی ۷۷

محدودیت های روش سخنرانی ۷۷

۲- روش تدریس مبتنی بر تعامل (مشارکتی) ۷۷

- روش پرسش و پاسخ ۷۸
- محاسن روش پرسش و پاسخ ۷۸
- محدودیت های روش پرسش و پاسخ ۷۹
- روش بحث گروهی ۷۹
- محاسن روش بحث گروهی ۷۹
- محدودیت های روش بحث گروهی ۸۰
- ۳- روش تدریس مسئله محور (فراگیر مدار) ۸۰
- روش کاوشگری ۸۰
- محاسن روش کاوشگری ۸۰
- محدودیت های روش کاوشگری ۸۱
- روش آزمایشگاهی ۸۱
- محاسن روش آزمایشگاهی ۸۲
- محدودیت های روش آزمایشگاهی ۸۲

فصل پنجم: مدیریت کلاس و اجرای آموزش ۸۳

- مدیریت کلاس درس ۸۴
- خصوصیات و ویژگی های معلم ۸۶
- رفتارهای مشکل آفرین فراگیران و مقابله با آنها ۸۶
- اجرای دوره های آموزشی ۹۰
- تدریس تئوری ۹۰
- ۱- ایجاد انگیزه ۹۰
- انگیزه های فطری ۹۱
- انگیزه های اکتسابی ۹۱

۲- ارائه اطلاعات ۹۱

۳- تکمیل اطلاعات ۹۲

۴- کنترل موفقیت ۹۲

تدریس عملی ۹۲

۱- آماده نمودن ۹۳

۲- نمایش و اجرای کار عملی توسط معلم ۹۳

۳- تدریس و اجرای کار عملی توسط فراگیر ۹۳

۴- کنترل و ارزشیابی ۹۴

فصل ششم: محتوا و وسایل آموزشی ۹۵

محتوای آموزشی ۹۶

تهیه و تنظیم محتوای آموزشی ۹۶

وسایل آموزشی ۹۶

نقش وسایل آموزشی ۹۷

معیار انتخاب وسایل آموزشی ۹۸

انواع وسایل آموزشی ۹۸

۱- وسایل آموزشی سمعی (شنیداری) ۹۹

۲- وسایل آموزشی بصری (دیداری) ۹۹

۳- وسایل آموزشی سمعی - بصری (شنیداری - دیداری) ۹۹

فصل هفتم: اصول سنجش و ارزشیابی از آموزش فراگیر ۱۰۱

مفهوم ارزیابی ۱۰۲

مفهوم امتحان ۱۰۲

مفهوم اندازه گیری ۱۰۳

مفهوم آزمون ۱۰۳

مفهوم ارزشیابی ۱۰۳

اهداف ارزشیابی ۱۰۳

اهمیت و ضرورت ارزشیابی ۱۰۴

ضرورت ارزشیابی از دیدگاه معلم ۱۰۴

ضرورت ارزشیابی از دیدگاه فراگیر ۱۰۴

انواع ارزشیابی ۱۰۵

۱- ارزشیابی تشخیصی ۱۰۵

۲- ارزشیابی تکوینی ۱۰۵

۳- ارزشیابی پایانی ۱۰۶

ارزشیابی از طریق روش های مختلف آزمون ۱۰۶

۱- ارزشیابی از طریق آزمون شفاهی ۱۰۶

۲- ارزشیابی از طریق آزمون کتبی ۱۰۷

ارزشیابی از طریق آزمون عینی ۱۰۷

ارزشیابی از طریق آزمون ذهنی ۱۰۷

۳- ارزشیابی از طریق انجام دادن کار ۱۰۸

منابع ۱۰۹

نقش آموزش در زندگی انسان و حتی حیوان، بر هیچ خردمندی پوشیده نیست و ضرورت آن در سالیان متمادی و از همان سالهای بدوی خلقت احساس شده و اگرچه در گذر زمان نیز تکامل یافته است اما همچنان یکی از بنیادی ترین مسائل به شمار می رود، چرا که آموزش صحیح و موثر می تواند انسان را به درجه ای بالا از درک و شکوفایی برساند و زمینه ی رشد و تعالی او را فراهم آورد، و چنانچه فرآیند آموزش به غلط ادا شود، حتی قادر به کشاندن فرد به ورطه سقوط خواهد شد.

انسان در جهت «شدن» نیاز به آموزش دارد. در نظام آموزشی عصر حاضر، مواردی که بسیار مورد توجه کارشناسان آموزشی، ناظران، رهبران و مدیران آموزشی قرار گرفته است، میزان موفقیت و اثر بخشی، بلمان و اساتید در آموزش، میزان یادگیری فراگیر و همچنین ارتباط بین معلمان و فراگیران است.

مشخصه یک جامعه سالم و موفق، تنها به دارا بودن منابع و معادن نیست، بلکه سرمایه اصلی، افراد درون آن جامعه هستند که نظم امری حاکم در آن می تواند انسان هایی خلاق، مستقل، آزاده، خردمند و مبتکر بسازد. جامعه را در تمام زمینه های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، علمی، قدرتمند و ثروتمند به بار بنشانند و از فقر و عقب ماندگی نجات دهد، چرا که تمام فعالیت ها و موفقیت های یک جامعه به تلاش و کوشش افراد آن ها بستگی دارد و زمانی که افراد در زیر چتر آموزش استاندارد پرورش یابند، همه چیز خوب پیش خواهد رفت.

لذا نقش ما به عنوان معلمان و متصدیان آموزشی می تواند بسیار ارزنده و تاثیرگذار باشد، اگر پایه های آموزش را به خوبی بنا کنیم و نسبت به تمامی شاگردان احساس مسئولیت نماییم و با دلسوزی و عشق، آموزه های خود را به آن ها انتقال دهیم. به خاطر داشته باشیم که ارتباط موثر و دوستانه ما با فراگیر می تواند یکی از کلیدی ترین رموزی باشد که در جهت اثربخشی آموزش، ما را به سوی بالاترین قله های موفقیت نزدیک کند و موجب خلق نمره های درخشان در کلاس درس، مدرسه، منطقه، شهر، استان، کشور و در جهانمان شود.

هر کدام از ما تا به حال در چندین کلاس آموزشی و در مقاطع تحصیلی مختلف شرکت کرده ایم و با اساتید متعددی با سبک و روش های متفاوتی از تدریس، رفتار، و نوع برخوردی

متمایز از یکدیگر مواجه شده ایم. بگذارید سؤال هایی را در همین ابتدا مطرح کنم: چند درصد از سبک و شیوه تدریس اساتید خود رضایت داشته اید؟ چه میزان از رفتار معلم خود خشنود بوده اید؟ با خشنوت معلم خود مواجه شده اید یا با صمیمیت او؟ چند درصد از معلمانان، نام شما را به خاطر داشته اند و در هنگام پرسش کلاسی، نامتان را از حفظ صدا می زدند؟ آیا تا به حال با تنبیه کلامی یا بدنی از سوی معلم خود مورد آزار و اذیت قرار گرفته اید؟ آیا پس از ثبت نمره توسط معلم در آزمون پایان دوره، درخواست تجدید نظر در نمره خود را داشته اید و احساس کرده اید که حقی از شما ضایع شده است؟ آیا از وضع ظاهری و آراستگی معلم خرد راضی بوده اید؟ آیا کلاس درس برای شما خسته کننده و کسالت بار بوده و یا با اشتیاق و انرژی، مطالب آموزشی را دنبال کرده اید؟ تا به حال تجربه ای از حس انزجار و نفرت از معلمی خاص و درس خاصی را داشته اید؟ عزت نفسان در کلاس درس و هنگام ارائه کنفرانس یا پاسخ گویی به پرسش های معلم چگونه بود؟

هنوز پرسش های بسیاری در این راستا وارد شد و البته این ها فقط مثال هایی در این رابطه هستند. این موارد، ساده و در عین حال پیچیده ای هستند و نگاه ژرف تر و دقیق تری را می طلبد و وظیفه ما معلمان است که بتوانیم با پاسخ های مایل قبول و منطقی به این پرسش ها پردازیم و با یادگیری و به کارگیری مفاهیم آموزشی، شیوه ها و فنون تدریس نوین و کاربردی، سهم خودمان را به عنوان هسته اصلی و مرکزی آموزش به بهترین نحو ادا کنیم و به خاطر داشته باشیم که قادر خواهیم بود با ارائه تدریسی مطلوب تا همیشه در ذهن و خاطر شاگردانمان ماندگار بمانیم. با خود صادق باشیم و به این نکته بیاندیشیم که چه تصویری از معلم بودنمان و از خودمان انتظار داریم، انتخاب کنیم و از همین حالا دست به کار شویم.

کتاب حاضر، برای مدیران مدارس و آموزشگاه ها، راهنمایان آموزشی، دبیران، آموزگاران، معلمان در تمامی سطوح آموزش و پرورش، مربیان آموزشی در تمامی رشته های فنی و حرفه ای، اساتید دانشگاه، دانشجویان و علاقه مندان به آموزش و تدریس، به رشته

تحریر در آمده است و می تواند در فرآیند آموزش، به خصوص در چگونگی روش ها و فنون تدریس و به کارگیری آن ها به معلمان کمک شایانی بکند و در راستای نیل به اهداف آموزشی گام بردارد.

باتوجه به اینکه روش ها و فنون تدریس و پداگوژی جزو دروس پیش بینی شده در برنامه مصوب دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی شاخه مدیریت آموزشی و درس پداگوژی از رشته های آموزشی در سازمان فنی و حرفه ای کشور است، متأسفانه منابع معتبر فارسی بسیار کمی در این زمینه وجود دارد، بنابراین تالیف کتابی که بتواند پاسخگوی نیاز های معلمان و دانشجویان در این مبحث آموزشی باشد، احساس می شود. کتابی که پیش روی شماست، نتیجه چند سال تدریس و تلاش مولف در زمینه روش ها و فنون تدریس می باشد و خالی از ایراد نبوده است.

هدف اصلی از تدوین این کتاب، بر کردن دریچه ای نو برای معلمان است تا بتوانند با به کارگیری از مطالب علمی و عملی کتاب، تا عمده دی دانش و آگاهی خود را درباره روش ها و فنون تدریس تقویت نمایند و گام سازنده ای در آرایش جهانی آموزش دیده بردارند و با اجرای رهنمودهای آموزشی، ردی ماندگار از خود بر جای بگذارند.

این کتاب از هفت فصل آموزشی تشکیل شده است و مفاهیم آموزشی به طور تفکیک شده و با چیدمانی سازمان یافته مطرح شده اند. فصل اول به بررسی مفاهیم پایه آموزش می پردازد. فصل دوم به تحلیل نیاز های آموزشی و هدف های آموزشی به طور جامع و کامل اختصاص دارد. در فصل سوم، نحوه تدوین طرح درس را فرا می گیریم. فصل چهارم به بررسی روش ها و فنون تدریس در آموزش اشاره می کند. در فصل پنجم، می آموزیم که چگونه می توانیم یک کلاس درس را مدیریت کنیم و به آموزش و تدریس بپردازیم. فصل ششم، در رابطه با محتوا و وسایل آموزشی سخن می گوید، و در فصل هفتم نیز، اصول سنجش و ارزشیابی از آموزش فراگیر به تفصیل بیان شده است.